

Sarajevo, 9.3.2023.
Protokol broj 232/2023

Zakonodavni odbor Narodne skupštine Republike Srpske

Trg Jasenovačkih žrtava br. 1
78000 Banja Luka
Bosna i Hercegovina

**PRIGOVORI NA NACRT ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA KRIVIČNOG ZAKONIKA – u
dijelu koji se odnosi na GLAVU XVIIa KRIVIČNA DJELA PROTIV ČASTI I UGLEDA**

**1. PREDMETNI NACRT U SPORNOM DIJELU NIJE U SKLADU SA USTAVOM I EVROPSKOM
KONVENCIJOM O LJUDSKIM PRAVIMA**

Član 25. i 26. *Ustava Republike Srpske* garantuje slobodu javnog izražavanja mišljenja i slobodu štampe. Eksplicitno zabranjuje cenzuru štampe a sankciju za neistinito izvještavanje propisuje demant i naknadu štete, nikako krivično gonjenje.

Član 10. *Evropske konvencije* je konkretizovan u sudskej praksi Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu. Iz te sudske prakse su proistekla pojedina obavezujuća pravila, koje sve države koje su ratifikovale konvenciju, kao što je naša, moraju sprovesti.

Evropska konvencija, kao najjači izvor prava zahtjeva da svi drugi propisi moraju biti u skladu s njom kao i predmetna izmjena *Krivičnog zakonika*. Predloženi *Nacrt zakona* suprotan je usvojenim pravnim standardima Evropskog suda, ne samo u dijelu koji se odnosi na krivično gonjenje i težinu kazne već i na standard u kojem su političari i javne ličnosti dužni da trpe veći stepen kritike, pa makar ta kritika imala šokantne ili neprimjerene oblike, ali ako je od javnog interesa i takav oblik izražavanja uživa zaštitu člana 10. *Evropske konvencije*. Ovaj *Nacrt* poništava utvrđene pravne standarde Evropskog suda, što implicira da će pred Ustavnim sudom BiH i Evropskim sudom država gubiti i naposljetku morati uskladiti svoje zakonodavstvo sa *Evropskom konvencijom*. Kada se ograničava sloboda izražavanja, njena ograničenja moraju biti „posljednja“ linija odbrane od određenog postupanja i moraju biti usko tumačena na način da ograniče samo ono delanje za koje je apsolutno neophodno da se ograniči. Dakle, ograničavanje slobode izražavanja, kroz u ovom slučaju *Krivični zakonik*, mora da dođe kao *ultima ratio* (posljednje

sredstvo), i to onda kada nema blažih rješenja. Međutim, blaža rješenja postoje, i to u okviru građanskog prava. Takođe, ograničenje bi trebalo da bude „razumno”. „Razumnost” u ograničavanju prava podrazumijeva da ograničenje koje se nameće nije proizvoljno ili prekomjerne prirode izvan onoga što se zahtjeva u interesu javnosti. Izražavanje može biti ograničeno samo u najneophodnijem obliku i takvo ograničavanje ne smije da bude proizvoljno ili pretjerano. Ukoliko bi ograničenje bilo preširoko, to ujedno ima i efekat odvraćanja pa i zastrašivanja građana da slobodno izražavaju svoje misli. Restriktivne mjere koje se nameće zakonima moraju biti u skladu sa principom proporcionalnosti i trebalo bi da budu odgovarajuće za postizanje svoje zaštitne funkcije, kao i srazmjerne interesu koji se štiti. U konkretnom postupanju države ne vidi se proporcionalnost u propisivanju krivičnog djela klevete. Prevashodno, sasvim dovoljna „kazna” za klevetnika je trenutno plaćanje nadoknade štete onom kojeg je klevetao i npr. objava presude u sredstvima javnog informisanja, čime se i postiže svrha ograničenja slobode izražavanja, odnosno pravično mjerjenje na tasu vase *prava na slobodu izražavanja i prava na zaštitu ugleda i časti pojedinca*. Ukoliko bi, povrh toga, onaj koji je koristio izražavanje morao i da prolazi kroz krivični postupak zbog toga što je pričao, to nikako ne bi zadovoljavalo proporcionalnost u kažnjavanju i zahtjev da je krivičnopravno kažnjavanje uvijek „zadnja mјera”. Takođe, krivičnopravno kažnjavanje bi imalo već spominjani odvraćajući efekat na one koji žele slobodno da se izraze. Odvraćajući efekat u ovom smislu može nastati ne samo zbog moguće sankcije, već i zbog samog *straha od sankcija*, čak i kada bi se na kraju došlo do oslobađajuće presude.

Takov stav imaju i različite međunarodne organizacije kojih je Bosna i Hercegovina članica, a sa njom i Republika Srpska kao njen dio, kao što su Savjet Evrope, Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju (OEBS; OSCE) i Organizacija Ujedinjenih nacija (UN). Parlamentarna skupština Savjeta Evrope, odnosno Savjet Evrope, u svojoj poznatoj *Rezoluciji „Kadekriminalizaciji klevete“* navodi da je potrebno da se osigura da građansko pravo pruža efikasnu zaštitu dostojanstva osoba pogođenih klevetom. Stav Predstavnika OEBS-a za slobodu medija je da novinari ne bi trebalo da se suočavaju sa krivičnim progonom za svoj rad, iako se to dešava u mnogim državama, veoma često zbog pisanje kritičkih priča o javnim zvaničnicima ili institucijama. S tim u vezi Predstavnik se zalaže za potpunu dekriminalizaciju klevete i razmatranje takvih slučajeva u organima za rješavanje sporova ili građanskim sudovima. Komitet za ljudska prava Ujedinjenih nacija je zauzeo stav da države treba da razmotre dekriminalizaciju klevete. Specijalni izvestilac UN-a za slobodu mišljenja i izražavanja, Predstavnik OEBS-a za slobodu medija i Specijalni izvjestilac Organizacije američkih država za slobodu izražavanja su u zajedničkoj deklaraciji naglasili da kleveti nije mjesto u krivičnim zakonima i da to nije opravdano ograničenje slobode izražavanja, odnosno da klevetu treba eliminisati iz svih krivičnih zakona i po potrebi zamijeniti odgovarajućim građanskim zakonima o kleveti. Ova tijela su zajedno sa Specijalnim izvjestiocem za slobodu izražavanja i pristup informacijama Afričke komisije za ljudska prava i prava naroda naglasili i da je kleveta u okviru krivičnih zakona jedna od deset najvećih prijetnji slobodi izražavanja.

2. NEUSKLAĐENOST ČLANA 208a NACRTA SA ČLANOM 8. ZAKONA O JAVNOM REDU I MIRU

Jedan od osnovnih principa krivičnog prava, jeste nulla poena sine lege certa, što znači da se ne mogu kažnjavati građani ukoliko krivično djelo nije propisano zakonom, ali tako da su svi pojmovi jasno određeni i razumljivi. Kriminalizacija uvrede u prekršajnom aspektu izvršena je donošenjem *Zakona o javnom redu i miru*, te je ista propisana članom 8. u kojem je navedeno da „Ko grubim vrijeđanjem drugog lica na političkoj, vjerskoj ili nacionalnoj osnovi ili drugim bezobzirnim ponašanjem izazove osjećanje fizičke ugroženosti ili uznemirenosti građana kazniće se novčanom kaznom od 200 KM do 800 KM.“ Opisani prekršaj, za razliku od bića krivičnog djela uvrede u *Nacrtu*, propisuje osnove vrijeđanja i ponašanja, zatim propisuje posljedicu koja se ogleda u osjećaju fizičke ugroženosti ili uznemirenosti građana. U *Nacrtu* kojim je propisano krivično djelo uvrede, ne zatičemo nastupajuću posljedicu niti bilo kakav opis radnje koja bi mogla činiti uvredu, drugim riječima zakonodavac kažnjava za uvredu ali je nigdje ne definiše. Ako bi se usvojile ove izmjene i dopune, građani ne bi znali sa sigurnošću šta je zabranjeno i kako u svakodnevnoj komunikaciji da se osiguraju da ne počine ovo krivično djelo. A slijedom toga, ni lica koja budu morala da primjenjuju ove odredbe neće imati jasno postavljene kriterijume za određivanje pojma uvrede. Tu leži druga, možda i opasnija posljedica neprecizne i nejasne odredbe, a to je da će se značenje i domašaji same odredbe definisati kroz praksu. Ovo predstavlja eklatantan primjer neprecizne i nejasne norme, koja ne bi smjela da se unese u naš Krivični zakonik, jer bi tako nestao svaki privid pravne sigurnosti koji imamo.

Po istom principu je zakonodavac propisao i krivično djelo „*Iznošenje ličnih i porodičnih prilika*“. Ovo krivično djelo čini onaj „ko iznosi ili pronosi štogod iz ličnog ili porodičnog života nekog lica što može škoditi njegovoj časti ili ugledu“. Opet je jasno da je ova odredba potpuno neprecizna i nejasna, a dodatno ne postavlja ni potrebu stvarnog nastupanja štete za oštećenog. Bitno je samo da se iznosi nešto što prema procjeni onoga ko bude primjenjivao ovu odredbu ima kvalitet da može naštetiti ugledu i časti nekog lica, bez potrebe da do te štete i dođe. Niko ko pročita ovu odredbu ne može sa sigurnošću reći šta je tačno zabranjeno, a to ne može ni zakonopisac. Ovakva odredba ne bi smjela da bude dio pravnog sistema Republike Srpske.

3. NAČIN NA KOJI SU PROPISANE NOVČANE KAZNE NIJE U SKLADU SA ODREDBAMA KRIVIČNOG ZAKONIKA

Član 49. KZ-a propisuje novčane kazne i to u stavu 1. „*novčana kazna se izriče u određenom iznosu, a ako je moguće utvrditi prihode i rashode učinioca krivičnog djela, izreći će se u dnevnim iznosima*.“ Već iz ovoga vidimo da zakonopisac nije uopšte ostavio mogućnost da se adekvatno primjeni ova odredba, propisujući fiksne iznose novčanih kazni za krivična djela. Stav 4. ovog člana propisuje „*Broj dnevnih iznosa novčane kazne određuje sud primjenjujući opšta pravila o odmjeravanju kazne. Visinu dnevнog iznosa sud određuje tako što uzima u obzir visinu dnevнog dohotka učinioca prema iznosu njegove tromjesečne neto plate i njegova druga*

primanja, kao i nužne rashode. Prilikom određivanja visine iznosa novčane kazne sud uzima u obzir podatke koji u trenutku izricanja kazne nisu stariji od šest mjeseci.” Iz ovoga se jasno vidjela intencija zakonodavca da se pokušaju novčane kazne prilagoditi ličnosti i materijalnoj situaciji učinioca. Cilj ovoga jeste da mu uslijed novčane kazne egzistencija ne bi bila ugrožena.Upravo suprotno, predviđenim Nacrtom zakonopisac baš i cilja na to da drakonskim fiksnim iznosima kazni ugrozi egzistenciju lica koji su u krugu potencijalnih učinilaca. Efekat koji se time postiže je višestruk, ali svakako da će autocenzura kao materijalizacija straha od zaprijećenih kazni biti najočigledniji efekat.

Shodno navedenom, ovom inicijativom apelujemo na Narodnu skupštinu Republike Srpske, posebno na Zakonodavni odbor i druga stručna tijela zadužena za ocjenu usklađenosti nacrta sa *Ustavom*, *Evropskom konvencijom* i drugim zakonima, da odbace predmetni *Nacrt* i vrate ga predlagaču kako bi iz istog izbrisao poglavljje koje se odnosi na krivična djela protiv časti i ugleda.

Sa poštovanjem,

Aida Daguda
direktorica

